

Kuvitus: Tanja Kaulanen

KÄKI ON LAISKA LASTEN- HOITAJA

Kesäkuussa käki kukkuu innokkaasti siellä sun täällä. Kukkuminen on käen laulua siinä missä vaikkapa sinirinnan lavea liverry, lauluvalikoima ja nuotit ovat vain virtuoosia yksipuolisemmat. Laulamalla koiraslinnut ilmoittavat muille koiraille reviiristään ja samalla kertovat naaraille, kuinka huikean ihana kumppani täällä on tarjolla.

Miellämme käen vahvasti osaksi suomalaista luontoa, mutta itse asiassa käki viettää vain hyvin vähän aikaa ”kotimaassaan” ja suurimman osan vuodesta trooppisessa Afrikassa. Käytännössä käet käyvät täällä vain kääntymässä lyhyellä kesälomalla ja aloittavat muuton kohti Afrikkaa heti keskikesän jälkeen.

Käki tunnetaan paitsi äänestään, myös erikoisesta lisääntymisstrategiastaan. Se munii muiden lintulajien pesiin, yksi muna per pesä, joka toinen päivä. Se jättää munasta kuoriutuvan poikasen tahattomien adoptiovanhempien huollettavaksi. Käki on patalaista lastenhoitaja, eli loispesijä. Lisääntyä se haluaa, mutta ilman velvoitteita pesän tekemisestä saati poikasten ruokinnasta ja kasvatuksesta.

Suomessa käen munia on löydetty 40 eri lintulajin pesästä. Leppälintu on yleisin isäntä, mutta myös muun muassa västäräkki tai jättiläiskyyhkynä, varpuslinnut ylipäänsä. Käen suorittama silmäkääntötempu vaatii ponnisteluja onnistuakseen: sen täytyy tähdätä oma pitkä muuttonsa niin, että se on valmiina munimaan kun isäntälinnutkin ovat. Pesintäalueelle saapuessaan se ensin kerää tietoa, missä vaiheessa mikäkin pariskunta pesintänsä kanssa on. Ei saa olla tyrkyttämässä omia munia liian aikaisin eikä liian myöhään, muutoin emo osaa epäillä vilunkia ja hylkää käen munan. Sopiva aikaikkuna on noin viikon mittainen.

Miten käki onnistuu manipuloimaan lapsukaisilleen adoptiovanhemmat ilman niiden suostumusta? Käki väijyy

pitkään isäntälinnun pesää ja laskeutuu munimaan sinne vasta, kun pesä on tyhjänä. Salamyhkäisyys on kaikki kaikessa, muuten juoni paljastuu. Se munii yhden munan noin kymmenessä sekunnissa ja poistuu vaihikka. Mutta lintujen munat voivat olla hyvin erinäköisiä ja -kokoisia, eivät kaikki linnut muni kananmunan näköisiä tekeleitä. Voi olla viirua ja pilkkua ja sinistä ja vihreää. Toki isäntälintu näkee, jos joku muna on täysin poikkeavan näköinen. Käestä onkin eri muotoja, jotka ovat erikoistuneet eri isäntälajeihin. Eri muodoilla, tai roduilla, on eriväriset munat. Leppälintukäki munii sinisen munan, kirviskäki puolestaan ruskeaviiruisen. Näin isäntäväki ei osaa epäillä mitään. Ja lintujen välillä on paljon eroja käyttäytymisessä, toinen on epäilevämpi kuin toinen. Rautiainen on erikoisuus – sitä ei haittaa hautoa erivärisistä munista.

Munien ulkonäön lisäksi epäilystä voi herättää yllättäen kasvanut munien lukumäärä. Käki on varautunut tähänkin. Muninnan yhteydessä se usein heivaa yhden isäntälinnun munan pesästä pois. Tosin kolopesästä operaatio ei helpolla onnistu ja käkinaaraan täytyy vain toivoa parasta. Mikäli adoptioemo vain suostuu hautomaan sen munaa, hoitaa poikanen kyllä osuutensa ja varmistaa oman menestyksensä.

Käenpoika nimittäin on aikamoinen epeli. Se kuoriutuu hieman aiemmin kuin adoptiovanhempien biologiset poikaset ja alkaa jo vuorokauden ikäisenä sabotaasihommiin – se

sysää muut munat tai mahdolliset pienemmät poikaset yli pesän laidan, jolloin ne kuolevat. Käen suosimista isäntälinnuista osa, kuten leppälintu, tykkää pesiä pöntöissä ja niistä ei munia niin vain heivailla. Kuitenkin riittää, että käenpoika saa munat tai poikaset sysättyä ulos pesämaljan turvasta, jolloin ne eivät saa emon lämpöä osakseen ja ovat tuhon omia. Käenpoika varmistaa emojen jakamattoman huomion brutaalilla tavalla. Kun se on jäänyt pesän aino-kaiseksi, on sillä varsin helppo lapsuus. Sen kuin nököttää suu auki ja odottaa ruokaa suuhun jatkuvalla syötöllä. Parissa päivässä käki jo kasvaa kasvatusvanhempiaan suuremmaksi. Silti emot eivät tajua huijausta. Ne vain hakevat raivokkaan kiireisinä ruokaa äänekkäälle ja kookkaalle lapsoselleen. Ehkä ne ajattelevat ylpeinä, että nyt ne ovat onnistuneet kasvattamaan upean jättipoikasen? Tai ehkeivät ne ajattele mitään, ovat vain viettiensä viettäviä. Poikaselle täytyy tuoda ruokaa, piste.

Minttu